

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta neuvoston päätökseksi Euratomin ydinmateriaalivalvonnan täytäntöönpanosta annetun komission asetuksen (Euratom) hyväksymisestä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta neuvoston päätökseksi Euratomin ydinmateriaalivalvonnan täytäntöönpanosta annetun komission asetuksen (Euratom) hyväksymisestä (U 20/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Jaakko Louvanto, työ- ja elinkeinoministeriö
- toimistopäällikkö Marko Hämäläinen, Säteilyturvakeskus
- turvallisuuspäällikkö Kari Kaukonen, Posiva Oy

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Energiateollisuus ry

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komission ehdotus koostuu yhden artiklan sisältävästä neuvoston päätöksestä, jolla hyväksyttäisiin päätöksen liitteenä oleva uusi komission asetus ydinaineiden käyttäjiä koskevista täytäntöönpanosäännöksistä EU:ssa Euratomin ydinmateriaalivalvonnan valvontajärjestelmän puitteissa. Asetuksen tarkoituksena on ajantasaistaa ja korvata nykyinen voimassa oleva komission asetus N:o 302/2005 vastaamaan viime vuosien kehitystä ydinalalla ja tietotekniikassa. Asetuksen soveltamisalaa on laajennettu kattamaan käytetyn polttoaineen ja ydinjätteen loppusijoituslaitokset sekä kaikki henkilöt tai yritykset, jotka pitävät hallussaan, vievät, tuovat tai siirtävät muita yksiköitä kuin ydinaineita, jos tällaiset yksiköt kuuluvat jonkin ydin-alan yhteistyösopimuksen soveltamisalaan.

Valiokunnan lausunto TaVL 15/2024 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää yleisesti tärkeänä ydinmateriaalivalvonnan sääntelyä EU-tasoisesti ja on kannatettavaa, että sääntelyssä huomioidaan riittävästi uudet ydinenergian sovellukset ja alan toimivat käytännöt.

Valtioneuvosto pitää erityisen tärkeänä, että ehdotus kattaa periaatteena ydinmateriaalivalvonnan huomioinnin suunnittelusta alkaen (Safeguards By Design –konsepti, SBD) sekä sisältää käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitukseen tarkoitettavat kapselointilaitokset ja loppusijoitustilat.

Valtioneuvosto toteaa, että ydinmateriaalivalvontaan liittyvä sääntely tulisi toteuttaa käytännönläheisesti mahdollistaen käytetyn ydinpolttoaineen käsittelyn, varastoinnin ja loppusijoituksen sekä ydinalan kansainvälisen yhteistyön.

Valtioneuvosto pitää komission ehdotusta pääpiirteittäin selkeänä, mutta pyrkii siihen, että neuvotteluiden aikana ehdotuksen sisältöä entisestään selkiytetään erityisesti terminologian sekä soveltamisalan ja komissiolle siirrettävän toimivallan rajausten osalta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että valvontasäännöksiä ja toiminnanharjoittajia koskevia velvollisuuksia koskevia kirjauksia tarkennetaan ja samalla mahdollistetaan hallinnollisen taakan osalta kohtuulliset toimintamallit sekä säännösten mukaisten velvoitteiden tehokkaan valvonnan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta ja tavoitteet

Euroopan atomienergiayhteisön, Euratomin, perustamissopimuksen tärkeimpiä tavoitteita on ydinmateriaalivalvonnan varmistaminen. Tällä turvataan se, ettei siviilikäyttöön tarkoitettuja ydinaineita siirretä käytettäväksi muuhun kuin niiden aiottuun käyttötarkoitukseen.

Ydinmateriaalivalvonnan on arvioitu toimineen kansainvälisellä tasolla tehokkaasti. Komission arvioinnin perusteella nykyistä ydinmateriaalivalvontaa koskevaa asetusta on kuitenkin perusteltua uudistaa, jotta voidaan varmistaa Euratomin ydinmateriaalivalvonnan vaikuttavuus ja tehokkuus ottaen huomioon ydinalan ja tietotekniikan viimeaikainen kehitys sekä vähentää ydinmateriaalivalvonnan ilmoituksista aiheutuvaa hallinnollista kuormitusta.

Keskeisten ehdotusten arviointia

Ehdotuksen keskeisenä lähtökohtana on ydinmateriaalivalvonnan vaatimusten huomioiminen jo varhaisessa vaiheessa laitosten eri elinkaarivaiheiden suunnittelussa (ns. Safeguards by Design). Tämä on tärkeää kaikissa ydinenergiահankkeissa SMR-teknologian hyödyntämisestä loppusijoituslaitosten suunnitteluun.

Valiokunnan lausunto TaVL 15/2024 vp

Uudistuksella voidaan arvioida olevan nykyistä sääntelyä selkeyttävä ja täsmentävä vaikutus. Se myös ottaa aiempaa paremmin huomioon ydinlaitosten käytöstäpoiston, jätteiden ja käytetyn polttoaineen geologisen loppusijoituksen erityispiirteet sekä uudentyyppiset, lähitulevaisuudessa käyttöön otettavat laitokset.

Suomessa kehitetty käytetyn polttoaineen loppusijoitusratkaisu on maailmassa ensimmäinen laatuaan. Ehdotetun kaltainen sääntely olisi voinut aikanaan selkeyttää esimerkiksi tämän toteutuksen ja raportoinnin suunnittelua. Nyt tarkastelun kohteena olevan ehdotuksen kannalta keskeistä on ottaa huomioon tässä prosessissa kehitetyt ydinmateriaalivalvonnan raportointimenetelmät, ja talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella näitä kokemuksia onkin hyödynnetty asetuksen laatimisessa.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että vaikka jäsenvaltiot eivät ehdotetun sääntelyn mukaan osallistuisi toiminnanharjoittajia koskevien erityisten valvontasäännösten antamiseen, säännökset valmisteltaisiin tiiviissä yhteistyössä toiminnanharjoittajien ja jäsenvaltioiden kanssa. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että asetus varmistaa riittävällä tavalla toiminnanharjoittajien ja jäsenvaltioiden osallistumisen säännösten valmisteluun.

Talousvaliokunta korostaa myös, että sääntelyn tulee jatkossakin mahdollistaa ydinenergia-alan kehitys eikä esimerkiksi pienydinvoimaan tai loppusijoituslaitoksiin liittyviä suunnittelu- ja raportointiratkaisuja tule rajoittaa liian yksityiskohtaisilla vaatimuksilla. Myös toimijoiden hallinnolliseen taakkaan tulee kiinnittää huomiota, ja on tärkeää, että komissio helpottaa esimerkiksi pienten toimijoiden raportointia tarjoamalla kattavia raportointityökaluja.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto TaVL 15/2024 vp

Helsingissä 30.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps

jäsen Noora Fagerström kok

jäsen Kaisa Garedeu ps

jäsen Lotta Hamari sd

jäsen Helena Marttila sd

jäsen Timo Mehtälä kesk

jäsen Matias Mäkynen sd

jäsen Mikko Savola kesk

jäsen Pia Sillanpää ps

jäsen Oras Tynkkynen vihr

jäsen Heikki Vestman kok

varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok

varajäsen Teemu Kinnari kok

varajäsen Juha Mäenpää ps

varajäsen Minna Reijonen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen